

» *Amott a fák alatt a festőművésztanoncokat láthatják. Akvarellfestést tanulnak két mitilíni festőtől. Távolabb meg gitár szól, hallják? Israél az, egy tizennyolc éves kongói fiú, aki öt éve menekült el a törzsi mészárlás elől szülőföldjéről, Kasai tartományból, ahol egyetlen éjszaka teljes családjával végeztek a gyilkosok machetái. Borzalmas hányattatást élt túl. Most pedig gitározni tanít egy fiatal afgánt, akivel az Olajfaliget I-ben ismerkedett meg.*

A *The Hope Project* műhelye 2019. március 3-án. Itt készült a könyv borítóján szereplő festmény.

A <https://fineartamerica.com/profiles/thehopeproject-moriarefugees> oldal a moriai menekültek számos további művét mutatja be.

XII

1919 májusa és 1922 októbere között, míg az első világháború győztesei a legyőzött Oszmán Birodalom felszámolásán munkálkodtak,²⁷ Nyugat-Anatóliában három és fél éven át borzalmas háború dúlt a görög hadsereg és a kemalista²⁸ török csapatok között. Tíz-ezren veszítették életüket, több százezren rokkantak vagy sebesültek meg.

Szteljosz Kamnarókosz barátom anyai nagyanyja a szmirnai (izmiri) tűzvészben veszítette életét, apai nagyapját pedig a török katonák lőtték agyon. A fegyveres összecsapásoknak az 1922-es lausanne-i békeszerződés vetett véget, amely új határokat jelölt ki, és megalapította a modern Törökországot. A békeszerződés nyomán szörnyű hajsza indult a Kis-Ázsiában, a Fekete-tenger partján, a Boszporusz-szorosban és a Dardanellákon lakó görögök után. Közel kétfélmillió görög férfi, nő és gyermek veszítette el lakóhelyét, és menekült Görögországba, nevezetesen Trákiába, Makedóniába és az égei-tengeri szigetekre. Becslések szerint Lesbosz jelenlegi lakosságának hatvan százaléka a kis-ázsiai görög menekültek leszármazottja.

Nem egész száz év választja tehát el a sziget lakóinak zömét a felmenőik által megélt tragédiától, a „Nagy Katasztrófától”. Három emberöltő – vagyis az emlékezet számára viszonylag rövid idő.

---

27 Sèvres-i békeszerződés, 1920.

28 Mustafa Kemal Atatürk forradalmárnak, a nacionalista török erők parancsnokának, majd az 1923-ban kikiáltott Török Köztársaság első elnökének a nevéből.

A száműzött ősök szorongásainak és szenvedéseinek emléke – akik egy olyan hazába menekültek, amelyet többségük akkor látott először – ma is jelen van Lesbosz lakóinak tudatában. Befolyásolja hozzáállásukat. Érzékelhetők bizonyos súrlódások és összeütközések a helyi lakosok és Moria börtönének foglyai között – például az olajfaligetekbe telepített nem hivatalos táborok már említett folyamatos terjeszkedése kapcsán. Azonban az esetek túlnyomó részében a lesbosziak – legyenek bármely társadalmi osztály és bármely politikai párt tagjai – jóindulatú szolidaritást mutatnak a menedékkérők iránt.

Sok helyi kezdeményezés tanúskodik erről. A *The Hope Project* Mitilíni déli határában működik. Az Európa legkülönbözőbb pontjairól érkezett civil aktivisták a menekültekkel közösen 2017-ben hozták létre ezt a saját maguk által irányított kulturális központot. A világ minden részéről érkező adományoknak köszönhetően három hatalmas hangárt tudnak bérelni. Philippa, a fáradhatatlan és szívélyes negyvenes brit asszony húsz éve él a szigeten görög férjével. Ő a központ egyik alapítója. Lelkesen és büszkén fogad minket. Egy tengerre néző teremben menekültek amatőr színjátszó csoportjának próbáját tekintjük meg. Legtöbbjük az Olajfaligetekben lakik, ahol szabadon járhatnak ki-be. A darab témája magától értetődően a menedékkérők élete, a szenvedést jelentő kihallgatások, a végeérhetetlen várakozás a görög hatóságok döntésére.

Philippa pragmatikus, vállalkozó szellemű, elképesztően hatékonyan cselekvő asszony:

Amott a fák alatt a festőművésztanoncokat láthatják. Akvarellfestést tanulnak két mitilíni festőtől. Távobabb meg gitár szól, hallják? Izrael az, egy tizennyolc éves kongói fiú, aki öt éve menekült el a törzsi mészárlás elől szülőföldjéről, Kasai tartományból, ahol egyetlen éjszaka teljes családjával végeztek a gyilkosok machetéi. Borzalmas hányattatást élt túl. Most pedig

gitározni tanít egy fiatal afgánt, akivel az Olajfaliget I-ben ismerkedett meg.

Philippa elhallgat; és csendben fülel a dalra, amelyet Izrael játszik. Aztán fátyolosan fénylő kék szemmel így szól:

A művészet fontos. Mindazok után, amit megéltek, a rájuk leselkedő reménytelenség közepette muszáj, hogy a lelkük fellélegezhessen. De talán a test méltósága is ugyanilyen fontos. Angliából, Németországból, Hollandiából, Franciaországból sok higiéniai termékekkel és ruhákkal teli küldemény érkezik, leggyakrabban névtelen adományozóktól.

Philippa felnevet:

- Az egyetlen probléma, hogy a ruhák általában túl nagyok. Az európaiak többet esznek és testesebbek, mint a menekültek.

A The Hope Project központját 150–200 menekült látogatja naponta, elsősorban fiatal lányok és fiatal férfiak.

Még egy példa a helyi lakosok és a menekülő férfiak és nők közti ragyogó szolidaritásra. Két görög nő, Léna és Evjenia Mítilini óvárosának egyik hagyományos épületében nyitotta meg a Nan nevű éttermet (a *nan* a hagyományos afgán lepénykenyér neve). Az étteremben menekültek dolgoznak együtt a lesboszi alkalmazottakkal.

Itt ismerkedem meg egy fiatal afgán nővel. Négy éve rostokol a szigeten, de három hónapja már szakácsként dolgozik a Nanban. Szinte boldog, „életemben először”, mondja mosolyogva. Mellette Hafiz, egy karcsú, vékony bajuszú, matt bőrű férfi. Harminckét éves. Ő is négy éve a sziget foglya. Pakisztánból, Lahore városából származik, és az ottani tálibok halálos fenyegetése elől menekült. A bűne: előfordult, hogy az iszlám által a hívők számára előírt napi öt imádság közül valamelyiket elmulasztotta. Ma ő is a Nanban szakács.

– Szeretem az éttermünket – mondja. – Nagyon sokféle ételt kínálunk. És nagyon sokféle vendég jár ide. Olyan, mint egy nagy család.

Léna, aki hallja beszélgetésünket, diszkréten bólint. Büszke a honfitársaira. Okkal.

Ám a leghatékonyabb szolidaritási szervezet Lesboszon valószínűleg a Refugee Support Aegean. Tucatnyi ügyvéd tagja van, akik szinte kivétel nélkül a szigeteken születtek. Egyikük, Natásza Sztrahíni elmesélte, mi mindent köszönhet a menedékkérőket védő kollektívájuk az európai civil társadalom szervezeteitől kapott támogatásnak.

A Refugee Support Aegean munkájának támogatói közül két személyt emel ki külön, két tetterős német civilszervezet igazgatóját: Thomas Gebauert, a nagy presztízsű Medico International alapítvány elnökét, és Karl Koppot, a Pro Asyl bátor elnökét. Pénzügyi (valamint politikai) támogatásuk lehetővé teszi Natásza és kollégái számára, hogy védjék az elutasított menedékkérőket az athéni fellebbviteli bíróságon. A kollektíva több esetben is Strasbourgban, az Emberi Jogok Európai Bíróságán aratott győzelmet.

Natásza Sztrahíni, Dimítrisz Cúhliusz és tíz kollégájuk kivétel nélkül feladta ügyvédi magánpraxisát, hogy főállásban küzdhessenek a menekültek jogaiért.

A Lesvos Solidarity a sziget lakóinak egyesülete. 2015-ben alapították, a szorosban bekövetkezett hajótörés után, amely 22 menekült, köztük 11 gyermek életét követelte. Lesbosz lakói Mitilíni déli határában új temetőt nyitottak, hogy elföldelhessék a halottakat.

Az egyesület a beteg menekültek és az egyedülálló gyermekek fogadására szolgáló állomás létrehozását szorgalmazza. A néhány barakkból álló létesítmény – a görög iskolások hajdani üdülőtábora – a Pikpa Camp nevet kapta. Jelenleg közel kétszáz menekültet fogad. A fenyőfák között meghúzódó, illatozó virágszigetekkel körülvett barakkok barátságosak. Itt ismerkedem meg egy tetterekészségtől és jóságtól ragyogó szemű, középkorú nővel.